

شیوه‌های تقویت دانش‌آموزان انشاء نویسی

■ یوسف جان پرور

کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی
دبیر ادبیات فارسی دبیرستان‌های بجنورد

چکیده

انشانویسی و آفرینش یک متن، یکی از کامل‌ترین روش‌های یادگیری نوشتن است و در واقع یک هنر محسوب می‌شود. انشانویسی را باید ابتدا از ساده‌نویسی شروع کرد. چه بسیار افراد تحصیل کرده و صاحب منصبی که قادر به نوشتن یک متن ساده هم نیستند. سختی کار نوشتن، آغاز کردن آن است.

در این مقاله، نگارنده ضمن آسیب‌شناسی درس نگارش و انشا در دوره متوسطه اول، راهکارهایی ساده را پیشنهاد می‌کند که به وسیله آن‌ها دانش‌آموزان می‌توانند نوشتن را آغاز کنند و از نوشتن نترسند. بیشتر این روش‌ها تجربی و کاربردی هستند و نتایج مثبتی داشته‌اند.

روش انجام این پژوهش، روش تحلیلی و توصیفی و براساس مطالعه و همچنین تجارب شخصی یک معلم در کلاس درس است. در تدریس درس نگارش و انشای فارسی دوره متوسطه اول، می‌توان از این مقاله بهره گرفت.

کلیدواژه‌ها: انشا، نگارش، دانش‌آموز، معلم، تقویت انشا

مقدمه

مشکل انشانویسی یا به عبارت دیگر سختی کار نوشتن، موضوعی است که گریبان گیر بسیاری از دانش‌آموزان، دانشجویان و تحصیل‌کردگان جامعه ماست. چه بسیار افراد تحصیل کرده و عنوان‌داری که به رغم داشتن مدارک بالای تحصیلی نمی‌توانند حتی چند سطر ساده درباره موضوعی بنویسند و اگر از آن‌ها بخواهید که مثلاً یک نامه اداری یا

اشتباه باشد؛ مهم این است که جرئت پیدا کنند و بنویسند. ابتدا دانش‌آموز از «ساده‌نویسی» و «درست‌نویسی» شروع می‌کند و سپس با هدایت معلم، گام به گام به سمت «زیبانویسی» قدم بر می‌دارد.

اهمیت انشا و هدف آن

هدف آموزش انشا و نوشته‌های ادبی کمک به شکوفایی استعدادها، نهفته و پرورش قدرت تخیل، حافظه درک مطالب، سخنوری، تعریف داستان، نقد و بررسی آثار و خلق آثار ادبی چون داستان، فیلم، نمایشنامه، قطعه ادبی و... است. (گروه مؤلفان، ۱۳۸۸: ۷)

ادبیات جلوگاه دانش‌ها و بینش‌های روحی و معانی فراگیرندگان است و اهمیت آن به اندازه‌ای است که بی‌تردید می‌توان آن را یکی از مهم‌ترین هدف‌های نهایی و جلوه‌گاه دیگر دروس ادبیات به‌شمار آورد. یک دانش‌آموز، ممکن است هیچ‌گاه در زندگی با بعضی از کلمه‌ها یا شعرهای دشوار کتاب فارسی برخورد نکند و آن‌ها به کارش نیایند اما پیوسته به «نوشتن» نیاز دارد. ضرورت نوشتن یک «نامه» برای دوست، یک تقاضای ساده یا رسید برای گرفتن پرونده تحصیلی، یک «تعهدنامه» تا نوشته‌های ادبی و مقالات تحقیقی و... نشان می‌دهد که هر کس به نوشتن نیاز دارد.

انشا نوشتن خود یک هنر است و نویسنده آن، مانند نقاشی است که از تصاویر ذهنی نقشی می‌نگارد و مناظری می‌آفریند که قبلاً دیده یا در کتابی خوانده است. غروب خورشید را تصور کنید، نقاش آن را به زیبایی به تصویر می‌کشد. سرخی شفق، کم‌کم محو می‌شود و آسمان بی‌مهر می‌گردد و... نقاش همه این‌ها را از نزدیک

صورت جلسه بنویسند، گویی کار بسیار سختی بر دوششان گذاشته‌اید!

در مدارس هم اگر از دانش‌آموزان بخواهید انشا را در کلاس و در حضور شما بنویسند، معمولاً بهانه می‌آورند و اظهار می‌کنند که در کلاس نمی‌توانند بنویسند. راستی مشکل اصلی کجاست؟ آیا نحوه آموزش ما غلط بوده یا مشکل در جای دیگری است؟ نگارنده در این مقاله در پی آن است که ضمن پاسخ دادن به این سؤال، درس نگارش و انشای فارسی را آسیب‌شناسی کند و سپس شیوه‌هایی ساده و قابل اجرا جهت بهبود کار نویسندگی دانش‌آموزان ارائه دهد. مشکل کار نوشتن، آغاز کردن آن است؛ اگر ما بتوانیم شروع به نوشتن کنیم، معمولاً ادامه کار و پایان آن چندان سخت نخواهد بود. مشکل اصلی دانش‌آموز این است که می‌گوید: «نمی‌دانم چگونه شروع کنم و از کجا بنویسم؟»

در این مقاله، شیوه‌هایی ساده برای آغاز کار نویسندگی بیان شده است که معلم می‌تواند با آموزش آن‌ها، شاگردانش را به نوشتن ترغیب کند و به آن‌ها انگیزه بدهد که بنویسند. در این شیوه‌های ساده، معلم نقش مربی‌شنا را دارد که ابتدا می‌خواهد ترس غرق شدن در آب را از شاگردانش دور کند و سپس فن شنا کردن را به آن‌ها بیاموزد.

نقش معلم در این فرایند باز هم هدایت و راهنمایی است و دانش‌آموز فراگیرند و فعال است. تا زمانی که شناگر خودش نخواهد، مربی نمی‌تواند با هل دادن او به داخل آب به او شنا بیاموزد.

معلم با ایجاد انگیزه و دادن اعتماد به نفس، دانش‌آموزان را تشویق می‌کند که بنویسند، هر چند نوشته آنان ناقص و پر

دیده یا خوانده و شنیده است. برای نوشتن انشا هم فرد باید دیده باشد یا مطالعه کرده باشد تا بتواند احساسات و عواطف خود را با دانسته‌ها ترکیب کند و روی کاغذ بیاورد. غرض از آموزش نگارش و نکات دستوری، صرفاً آموزش محض نهاد، گزاره و متمم و مفعول و... نیست. هدف این است که دانش‌آموز با ابزارهای جمله‌سازی آشنا گردد و با شناخت آن‌ها بتواند کاربرد درست و جایگاه اصلی کلمات را در انشا بیابد و جایگزین کند و دانستنی‌های خود را در این زمینه، در درس انشا به بهره‌برداری برساند. گفتنی است شاگردانی که معلومات و ذوقی دارند با رمز و راز کار آشنا هستند، معلمانی صاحب ذوق و استادانی اهل فن داشته‌اند. خمیر مایه ذهن آنان با این رمزها آشنا شده است، که این چنین با رغبت و شوق می‌نویسند، اما کسانی که در این زمینه‌ها کمبود دارند، نمی‌توانند بنویسند:

هر آن که مایه ندارد سخن چه خواهد گفت؟

چگونه پرد مرغی که بسته دارد پَر؟ در درس انشا به دانش‌آموزان باید پَر داد؛ پَر تفکر، پَر ذوق. البته کسی که می‌خواهد پَر بدهد باید خودش، اول پَر داشته باشد یا راه و رسم پرواز را بداند. البته پرداختن و پَر فراهم کردن، زحمت دارد. معلم انشا باید پیوسته مطالعه کند، در کارش برنامه داشته باشد و بداند کار خود را از کجا شروع و به کجا ختم کند:

ذات نایافته از هستی بخش کی تواند که شود هستی بخش؟ از جهت آموزش دانش‌آموز و پرورش نیروی ذهنی او، اگر همه درس‌ها را در یک کفه ترازو و انشا را در کفه دیگر بگذاریم، هنوز کفه انشا سنگین‌تر است؛ زیرا انشا درسی است که حقیقتاً بیش از درس‌های دیگر به کوشش ذهنی و اندیشیدن نیاز دارد و در نهایت، به سازندگی فکری و آفرینش ذهنی می‌انجامد.

آسیب‌شناسی درس نگارش و انشا

۱. دیدگاه نادرست برخی معلمان و دبیران درباره درس انشا

متأسفانه برخی از همکاران عزیز ما، تصور می‌کنند که درس انشا، یعنی اینکه موضوعی به دانش‌آموزان بدهیم و از آنان بخواهیم برای جلسه آینده درباره آن چیزی بنویسند و در کلاس بخوانند و ما هم نمره‌ای برای آنان در نظر بگیریم و در دفتر ارزشیابی ثبت کنیم. والسلام. به راستی آیا هدف درس انشا همین است؟ با این دیدگاه غلط چگونه می‌توان انتظار داشت که دانش‌آموز بتواند در آینده بنویسد؟ ما چه آموزشی به او داده‌ایم که از او انتظار داشته باشیم دست به قلم شود؟ درس انشا هم مانند دیگر درس‌ها باید ابتدا توسط خود معلم جدی گرفته شود. درس انشا باید تدریس شود. باید معلم ابتدا «چگونه نوشتن» را به دانش‌آموزان آموزش دهد و سپس از آن‌ها بخواهد که شروع به نوشتن کنند. مگر می‌شود بدون آموزش شنا از کسی بخواهیم به داخل آب برود و شنا کند؟

۲. نگاه غلط مدیران و برنامه‌ریزان مدارس به درس انشا

یکی دیگر از معضلاتی که همیشه گریبانگیر این درس بوده، نگاه غلط برخی مدیران و برنامه‌ریزان مدارس است. متأسفانه وقتی مدیران مدارس در برنامه‌ریزی دروس و اختصاص دبیر دچار مشکل می‌شوند، اولین درسی که با قربانی کردن می‌توانند بن بست برنامه‌ریزی خود را حل کنند، همین درس انشا است. چه بسیار مواردی که شاهد بوده‌ایم با وجود دبیر تخصصی ادبیات در مدرسه، درس انشا را به دبیر غیرمتخصصی داده‌اند که از ساعت این درس برای جبران عقب‌ماندگی درس تخصصی خودش بهره می‌گیرد. برخی مدیران هم درس انشا را به یک دبیر و فارسی و املا همان کلاس را به دبیر دیگری واگذار می‌کنند که این هم کار نادرستی است؛ چون آموزش نگارش و انشای فارسی در ساختار کتاب فارسی گنجانده شده و خارج از آن نیست اما متأسفانه برخی مدیران تصور می‌کنند که درس انشا و املا کاملاً جدا از فارسی‌اند و می‌شود آن‌ها را به دبیران جداگانه واگذار کرد.

این نگاه غلط و اقدامات نادرست متعاقب آن، ضربات جبران‌ناپذیری بر پیکره این

درس و در نهایت بر دانش‌آموزان ما وارد ساخته است. چون همین دانش‌آموز است که در آینده نه‌چندان دور از نوشتن چند جمله ساده یا نامه‌ای معمولی اظهار عجز و ناتوانی می‌کند.

۳. دیکته کردن انشا به جای کمک (توسط اولیا)

متأسفانه بیشتر والدین دانش‌آموزان، وقتی فرزندشان به آن‌ها مراجعه می‌کند تا در نوشتن انشایی که دبیر برای او طرح کرده است کمکش کنند، به جای کمک واقعی - که همان راهنمایی و هدایت دانش‌آموز است - تمام انشا را برای فرزند دیکته می‌کنند و او می‌نویسد؛ غافل از اینکه با این کار چه ضربه سختی به فرزند خود می‌زند و او را در نوشتن ناتوان‌تر می‌سازند. در واقع، آن‌ها اطلاعات خود را درباره موضوع طرح شده به دانش‌آموز دیکته می‌کنند و جلوی خلاقیت و آفرینش فرزندشان سدی محکم می‌سازند تا بروز نکند!

این یک امر طبیعی است که فرزندمان از ما برای نوشتن کمک بخواهد، اما چگونه باید کمکش کنیم؟ باید با باز کردن موضوع و شرح و بسط شفاهی آن، فرزندمان را به سوی درک و فهم بهتر موضوع هدایت کنیم، اما نباید در کار نوشتن انشا و چگونه نوشتن دخالت کنیم. باید راه را به او نشان دهیم اما راه رفتن کار خود اوست.

۴. استفاده از موضوعات کلیشه‌ای (تکراری)

برخی از معلمان و همکاران گرامی، چندین موضوع تکراری را در ذهن خود قرار داده‌اند و هر وقت بخواهند موضوعی برای نوشتن به دانش‌آموزان بدهند، به همان بایگانی کوچک ذهن خود مراجعه می‌کنند و یکی از همان موضوعات همیشگی را به دانش‌آموز می‌دهند. حتی برخی از آن‌ها، این موضوعات تکراری را برای پایه‌های مختلف تحصیلی ارائه می‌کنند، بدون اینکه به اقتضای سنی دانش‌آموزان توجه کنند. موضوعات تکراری و کلیشه‌ای را دانش‌آموزان معمولاً از همان دوران ابتدایی بارها نوشته‌اند و جملاتی آماده درباره آن‌ها در ذهن دارند و همان‌ها را دوباره

می‌نویسند؛ بدون اینکه از تخیل و خلاقیت خود بهره‌ای ببرند.

برخی از این موضوعات تکراری و کلیشه‌ای عبارت‌اند از: علم بهتر است یا ثروت؟... توصیف فصل‌های سال ... فواید باران... در آینده می‌خواهید چکاره شوید؟ بهترین یا بدترین خاطره زندگی‌تان را بنویسید... وظایف شما در برابر پدر و مادر چیست؟... وظیفه دانش‌آموز در برابر معلمان.

۵. اصرار بر قالب و ساختار کلیشه‌ای در انشا

برخی دانش‌آموزان چون درست آموزش ندیده‌اند، معمولاً یک ساختار کلیشه‌ای را برای نوشتن انشا حفظ کرده‌اند و هرگاه بخواهند انشایی بنویسند، همان ساختار همیشگی را به کار می‌برند. ذهن این دسته از دانش‌آموزان فراتر از این ساختار نمی‌تواند حرکت کند و اگر از آنان بخواهیم طور دیگری بنویسند، نمی‌توانند. این قالب کلیشه‌ای در موارد متعددی به چشم می‌خورد؛ همچون درود و سلام‌های همیشگی و کلیشه‌ای به جای یک مقدمه واقعی، اصرار بر وجود مقدمه و متن و نتیجه‌گیری برای هر موضوعی و استفاده از تشبیه به صورت کاملاً تصنعی و بی‌روح. اگر دانش‌آموز نتواند احساس و اندیشه خود را در قالب کلمات ارائه دهد، چارچوب مقدمه و متن و نتیجه مانند یک ظرف شکسته خالی خواهد بود که هیچ ارزشی ندارد. اصرار بر حفظ چنین قالب و چارچوب کلیشه‌ای، مانعی است که نیروی تخیل، ابتکار و خلاقیت و حتی تفکر ساده را از دانش‌آموز می‌گیرد و او را در نوشتن وابسته به محفوظات بار می‌آورد.

شیوه‌های تقویت انشانویسی دانش‌آموزان

۱. از ساده‌نویسی شروع کنیم

نویسندگی را باید ابتدا از ساده‌نویسی شروع کرد تا به نوشته‌های زیبا و تخیلی رسید. هیچ نویسنده‌ای از ابتدای کارش زیبا و هنرمندانه نمی‌نویسد بلکه این مهارت را به تدریج و با تمرین و ممارست و البته علاقه و انگیزه به‌دست آورده است.

به قول پروین که می‌گوید پرواز را با پرواز کردن نمی‌شود آموخت. برای اینکه به پرواز برسیم، ابتدا باید ایستادن را بیاموزیم؛ تو را پرواز بس زود است و دشوار ز نوکاران که خواهد کار بسیار؟ بیاید هر دو پا محکم نهادن از آن پس فکر بر پای ایستادن اولین کار معلم انشا این است که ترس از نوشتن را در شاگردانش از بین ببرد و این کار امکان ندارد مگر با آزاد گذاشتن و تشویق آن‌ها. در ابتدا باید ساده و درست‌نویسی را به دانش‌آموزان آموزش داد؛ مثلاً می‌توانیم از ترغیب آنان به نوشتن «خاطرات روزانه» شروع کنیم. دانش‌آموزان می‌توانند خاطرات روزانه خود را در دفترچه‌های یادداشت کنند و در صورت تمایل برای هم‌کلاسی‌های خود بخوانند. می‌توانیم آن‌ها را تشویق به نوشتن «خلاصه فیلم یا سریال‌های تلویزیونی» کنیم. یا اینکه از آنان بخواهیم خلاصه آخرین داستانی را که خوانده‌اند، بنویسند. هر کدام از این موارد می‌توانند به ترس از نوشتن را در دانش‌آموز از بین ببرند و کم‌کم او را دست به قلم کنند.

۲. به کمیت چندان اهمیت ندهیم

در ابتدای کار نویسندگی شاید دانش‌آموز از نوشتن زیاد، هراس داشته باشد و با نوشتن چند سطر، ذهنش به اصطلاح خالی شود. لازم نیست او را مجبور به زیاد نوشتن کنیم. به همان چند سطر او اهمیت بدهیم و او را تشویق کنیم. نوشتن در حد چند سطر یا بندنویسی در ابتدای کار، کافی است.

به این ترتیب، دانش‌آموز اعتماد به نفس پیدا می‌کند که بیشتر بنویسد و قدم به قدم جلوتر برود اما اگر او را مجبور کنیم که مثلاً نوشته‌اش نباید کمتر از ۱۰ سطر باشد، احساس می‌کند که ناتوان است و چه بسا با این کار جلوی نیروی تخیل و خلاقیت او را نیز بگیریم.

۳. دانش‌آموزان را به مطالعه و کتاب‌خوانی تشویق کنیم

خواندن کتاب‌های گوناگون می‌تواند به دانش‌آموزان در کار نوشتن بسیار کمک کند. مطالعه و کتاب‌خوانی گنجینه لغات

بچه‌ها را افزایش می‌دهد و باعث تغییر دیدگاه آنان نسبت به جهان پیرامونشان می‌شود. خواندن کتاب به تدریج باعث می‌شود دانش آموز جرئت پیدا کند و بنویسد.

گاهی می‌توانیم در زنگ انشا، دانش آموزان کلاس را به کتابخانه مدرسه ببریم و آن‌ها را آزاد بگذاریم که هر کتابی را دوست دارند بردارند و مطالعه کنند؛ البته خودمان هم باید در کنار آن‌ها باشیم و به مطالعه بپردازیم. سپس در جلسه بعد از آن‌ها خواهیم هر کدام چند بند درباره کتابی که مطالعه کرده‌اند، بنویسند.

۴. از آن‌ها بخواهیم که قصه و خاطره بگویند

گاهی در ساعات درس انشا می‌توانیم دانش آموزان را تشویق به قصه‌گویی و خاطره‌گویی کنیم. می‌توانیم از آنان بخواهیم هر کدام داستانی کوتاه برای دیگران بازگوید یا خاطره‌های شیرین و به یاد ماندنی برای کلاس تعریف کند. این کار ضمن نشاط بخشی به فضای کلاس و تقویت مهارت‌های شفاهی دانش آموز، می‌تواند سرآغاز نوشتن برای برخی از دانش آموزانی باشد که در نوشتن، مشکل دارند. در پایان هر جلسه می‌توانیم از آنان بخواهیم قصه یا خاطره خود را که به زبان ساده برای دیگران بازگو کرده‌اند، روی کاغذ بنویسند. استفاده از این روش به ویژه برای دانش آموزانی که نوشتن برایشان سخت است، بسیار مفید است. در این روش ما به دانش آموزان می‌گوییم که نوشتن هم می‌تواند مثل گفتن، ساده و آسان باشد.

۵. جمله‌نویسی را در کلاس تمرین کنیم

یکی از راه‌های تقویت انشانویسی دانش آموزان، تمرین جمله‌نویسی است. همان‌طور که قبلاً اشاره شد، دانش آموز در ابتدای کار، از نوشتن زیاد (متن‌نویسی) ناتوان است. ما هم نباید او را مجبور کنیم از همان ابتدا درباره هر موضوعی یک صفحه بنویسد، بلکه باید به او فرصت دهیم که با نوشته‌های کوتاه و مختصر شروع کند. برای این کار می‌توانیم از جمله‌سازی شروع

کنیم. واژه‌هایی به دانش آموزان بدهیم و از آنان بخواهیم درباره آن‌ها جمله‌های کوتاهی بنویسند. البته چنین تمریناتی در فعالیت‌های بخش نوشتن کتاب فارسی هم قرار داده شده است. می‌توانیم در زنگ انشا، واژه‌های بیشتری را در اختیار آنان بگذاریم و بخواهیم که با آن‌ها جمله‌های بیشتر و گسترده‌تری بسازند. این کار می‌تواند سرآغاز نوشتن دانش آموزان باشد.

با توانا شدن تدریجی دانش آموزان در جمله‌سازی، از آن‌ها می‌خواهیم جمله‌های خود را گسترده‌تر کنند تا به یک بند (پاراگراف) برسند. به این ترتیب، آن‌ها به متن‌نویسی نزدیک خواهند شد.

۶. از شبکه معنایی یا خوشه خورشیدی استفاده کنیم

در این روش، ابتدا موضوع طرح شده را در قالب یک واژه روی تخته می‌نویسیم. سپس، اطراف این واژه طرحی از یک خورشید می‌کشیم که دارای شعاع‌های مختلف است و موضوع در وسط طرح خورشید قرار می‌گیرد. آن‌گاه از دانش آموزان می‌خواهیم همان طرح را در دفترچه انشای خود بکشند و با دیدن آن واژه (موضوع اصلی)، هر کلمه دیگری به ذهنشان می‌رسد، در اطراف آن خورشید بنویسند. به این ترتیب، دانش آموزان شبکه معنایی گسترده‌ای با آن واژه می‌سازند. سپس، از آنان می‌خواهیم با آن واژه‌ها جمله‌های مختلفی بسازند و در پایان، جملات خود را به کمک حروف ربط به هم وصل کنند. در نهایت، دانش آموزان انشایی نامنظم در دفترچه خود خواهند داشت که با کمی مرتب کردن و حذف برخی جمله‌ها و واژه‌های تکراری، منظم می‌شود. در این روش، ممکن است انشای دانش آموز زیبا به نظر نرسد ولی در ابتدای کار آموزش نگارش و انشانویسی می‌تواند به دانش آموزان کمک کند.

نمونه‌ای از خوشه خورشیدی با موضوع: «زمستان»

۷. متن خوانی و کتاب خوانی دبیر در زنگ انشا

گاهی می‌توانیم کتاب‌هایی را به کلاس ببریم و داستان‌هایی کوتاه یا متن‌هایی ادبی و زیبا را برای دانش آموزان بخوانیم. این کار ضمن ایجاد التذاذ ادبی در ساعت انشا، می‌تواند دانش آموزان را با نوشته‌های نویسندگان بزرگ آشنا کند و شوق نوشتن را در آن‌ها برانگیزد.

۸. آموزش کاربرد نشانه‌های نگارشی

باید دانش آموزان را در زنگ انشا با نشانه‌های نگارشی و کاربردهای گوناگون آن‌ها آشنا سازیم. می‌توانیم در ابتدا اهمیت و نقش علائم نگارشی را در درک بهتر مفهوم جملات با چند مثال ساده بازگو کنیم. سپس متن‌هایی را به دانش آموزان بدهیم و از آن‌ها بخواهیم که آن‌ها را نشانه‌گذاری کنند. در انشاهایشان هم نشانه‌های نگارشی را تا حد ممکن به کار ببرند. با کنترل انشای آنان، اگر در نشانه‌گذاری‌شان ایرادی بود، آن را اصلاح کنیم و توضیحات لازم را به دانش آموز بدهیم.

۹. استفاده از چرک‌نویس

همیشه از دانش آموزان بخواهیم، ابتدا انشای خود را در یک برگه چرک‌نویس بنویسند. نوشتن انشا در برگه چرک‌نویس دو فایده دارد:

۱. پرورش قوه تخیل و تمرکز بر موضوع دانش آموز وقتی انشای خود را در چرک‌نویس می‌نویسد، روی موضوع تمرکز می‌کند و برای فهم و درک و پرورش موضوع می‌کوشد. در ضمن، نیروی تخیل و خلاقیت خود را تا حد امکان به کار می‌گیرد؛ چون در این مرحله، ظاهر انشا برای او اهمیت ندارد و بیشتر به محتوا می‌اندیشد.

۲. رعایت ظاهر زیبای انشا

پس از نوشتن انشا در برگه چرک‌نویس، دانش آموز می‌تواند انشای خود را با حوصله و با رعایت اصول نگارشی، پاک‌نویس کند. در این مرحله، تمرکز او بر حفظ ظاهر زیبا و رعایت اصول و قواعد نگارشی خواهد بود. بنابراین، داشتن برگه چرک‌نویس می‌تواند به ارائه یک انشای زیبا، هم از نظر ظاهر و

هم‌محتوا، به دانش‌آموزان کمک کند.

۱۰. انشانویسی گروهی

یکی دیگر از شیوه‌های تقویت انشانویسی دانش‌آموزان، استفاده از شیوه‌های گروهی است. برای این کار ابتدا موضوع را مطرح می‌کنیم. سپس از دانش‌آموزان می‌خواهیم، درباره آن در گروه، بحث و تبادل نظر کنند و در پایان، نتیجه بحث را نماینده گروه در کلاس ارائه دهد.

گاهی نیز می‌توانیم از شیوه پرسش و پاسخ استفاده کنیم و نظرات دانش‌آموزان را درباره موضوع، جویا شویم. این روش‌ها می‌تواند در روشن‌سازی طرز تلقی دانش‌آموزان از موضوع انشا بسیار مؤثر باشد و به آن‌ها یاری رساند. پس از بحث و تبادل نظر و پرسش و پاسخ درباره موضوع، از دانش‌آموزان می‌خواهیم شروع به نوشتن کنند. با این روش‌ها، دانش‌آموز آمادگی ذهنی و فکری برای نوشتن پیدا خواهد کرد و حتی خواهد توانست درباره موضوعاتی که هیچ اطلاعی درباره آن‌ها ندارد، انشا بنویسد.

۱۱. تدوین ویژه‌نامه انشاهای برتر

برای تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به نوشتن انشاهای زیبا، می‌توانیم ویژه‌نامه‌ای با عنوان «انشاهای برتر دانش‌آموزان» تهیه کنیم و هر ماه تعدادی از انشاهای منتخب دانش‌آموزان را در آن گردآوری کنیم. برای این کار در ساعات درس انشا که تعدادی از انشاها در کلاس خوانده می‌شوند، بهترین آن‌ها را انتخاب کنیم و از دانش‌آموز می‌خواهیم آن را در یک برگه A4 دوباره پاک‌نویس کند. سپس آن را در ویژه‌نامه قرار می‌دهیم. بهتر است محل نگهداری این ویژه‌نامه دفتر دبیران مدرسه باشد تا دیگر دبیران و مربیان هم آن‌ها را مطالعه کنند. گاهی نیز می‌توانیم با تشویق این دانش‌آموزان و معرفی آنان به مسئولان مدرسه از آنان بخواهیم انشاهای خود را در مراسم آغازین (صبحگاه) بخوانند. این

کار نوعی تشویق دانش‌آموز به زیبا نویسی است.

نکاتی پیرامون طرح موضوع مناسب انشا

۱. موضوع انشا باید در خور فهم و اطلاعات دانش‌آموزان و نیز مورد علاقه آن‌ها باشد. کسی که هیچ آگاهی و اطلاعی درباره موضوعی ندارد، چگونه می‌تواند درباره آن بنویسد؟ موضوع انشا باید با ذهنیات و اطلاعات عمومی دانش‌آموز مطابق باشد. گاهی هم اگر موضوعی را ارائه می‌دهیم که دانش‌آموزان اطلاع کمتری از آن دارند، باید ابتدا اطلاعاتی به آن‌ها بدهیم و توضیحاتی درباره مطلب در اختیارشان بگذاریم تا موضوع در ذهن آنان روشن شود و آن‌گاه بخواهیم که درباره آن بنویسند.

۲. موضوع باید به گونه‌ای باشد که انگیزه دانش‌آموزان را برای نوشتن تقویت کند. معلم باید به دوره نوجوانی خود برگردد و از پنجره آن دوران به جهان نگاه کند و دغدغه‌ها و علاقه‌های آن ایام را به یاد آورد؛ سپس به طرح موضوع انشا بپردازد.

۳. سعی کنیم تخیل بچه‌ها را به کار بگیریم. گاهی می‌توانیم از موضوعات تخیلی که دانش‌آموزان بسیار به آن‌ها علاقه دارند، استفاده کنیم؛ نوشتن ماجرای یک سفر خیالی، کامل کردن یک داستان خیالی، سخن گفتن از زبان اشیا و حیوانات و... می‌توانند موضوعات مورد علاقه دانش‌آموزان برای نوشتن باشند.

۴. چند موضوع را ارائه کنیم تا دانش‌آموز، یکی را برای نوشتن انتخاب کند. از آنجا که دغدغه‌ها، احساسات، اندیشه‌ها، سطح سواد، نحوه زندگی و شرایط دانش‌آموزان یکسان نیست، بهتر است به سمتی پیش برویم که دامنه موضوعات گسترش یابد. در واقع، هرگز نباید دانش‌آموزان را در حصار یک موضوع زندانی کنیم. بهتر است در کلاس سه موضوع مختلف (توصیفی، توضیحی، تخیلی) را طرح کنیم تا دانش‌آموز به سلیقه خود موضوع مورد علاقه‌اش را انتخاب کند. برای دانش‌آموز آزادی انتخاب قائل شویم.

۵. موضوع انشا همیشه «بازگو کردنی»

یا دیکته کردن یک جمله نیست و گاهی دیدنی یا احساس کردنی است. می‌توانیم گاهی شیئی مثل یک گل‌دان یا تصویر و پوستری زیبا را به کلاس بیاوریم و از دانش‌آموزان بخواهیم احساس خود را درباره آن بنویسند یا فیلمی کوتاه یا نمایش و پانتومیمی به کمک خود دانش‌آموزان در کلاس اجرا کنیم و از آنان بخواهیم هر چیزی که از آن فیلم یا نمایش درک کرده‌اند، بنویسند.

نتیجه‌گیری

نوشتن یکی از کارهایی است که از نظر بسیاری از افراد جامعه - حتی تحصیل‌کردگان - ممکن است بسیار سخت باشد. سختی کار نوشتن، شروع کردن آن است. اگر ما بتوانیم دست به قلم ببریم و مطلبی را شروع کنیم، معمولاً ادامه کار میسر خواهد بود.

راهکارهایی که در این مقاله ارائه شد، روش‌هایی ساده برای شروع کار نوشتن دانش‌آموزان است. اگر معلم ادبیات در کلاس درسش مشاهده کرد که برخی دانش‌آموزان از شروع کردن نوشته عاجزند یا تمایل دارند که انشا را در منزل - و البته به کمک والدین - بنویسند، می‌تواند از این راه‌های ساده برای دست به قلم شدن دانش‌آموز استفاده کند. شرط موفقیت این روش‌ها، داشتن حوصله، بردباری معلم و البته اهمیت دادن او به درس نگارش و انشاست.

نوشتن یکی از اهداف کتاب فارسی است و دانش‌آموز در پایان دوره متوسطه اول باید از درس فارسی، درست خواندن، درست شنیدن، درست نوشتن و درست صحبت کردن را بیاموزد.

منابع

۱. گروه مؤلفان، مبانی علمی انشای فارسی، وراى دانش، تهران، ۱۳۸۸.
۲. گروه مؤلفان، کتاب درسی فارسی پایه هفتم، دوره متوسطه اول، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران، ۱۳۹۲.
۳. گروه مؤلفان، کتاب درسی فارسی، سال دوم دوره راهنمایی تحصیلی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران، ۱۳۸۷.
۴. گروه مؤلفان، کتاب درسی فارسی، سال سوم دوره راهنمایی تحصیلی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران، ۱۳۸۸.